

Лідія Лазурко

(Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu)

Часопис Національної бібліотеки імені Оссолінських у Львові в XIX столітті

Czasopismo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich we Lwowie w XIX wieku

W artykule przedstawiono działalność wydawniczą Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie – czasopismo, które pod różnymi nazwami i z przerwami ukazywało się od 1828 do 1869 r.: od 1828 do 1830 r. jako „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich”, od 1831 do 1834 r., a także w r. 1841 jako „Czasopismo Naukowe. Od Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich wydawane”, od 18432 do 1844 r. i od 1847 do 1848 r. jako „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich”, a w latach 1862–1869 pod nazwą „Biblioteka Ossolińskich”. Głównym celem działalności wymienionego pisma była popularyzacja nauki i kultury w społeczeństwie polskim pod zaborami.

Słowa kluczowe: czasopismo naukowe, informacja naukowa, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Lwów, XIX wiek

У 1817 р. граф Юзеф Максиміліан Оссолінський заснував у Львові в приміщенні колишнього монастиря сестер ордену кармеліток, приватну бібліотеку, фонди якої складали книги з його власної колекції та зібрань графів Любомирських, Скарбків, Сапег, а також інших книгозбірень. У 1827 р. на базі бібліотеки було створено польське науково-дослідницьке товариство “Оссолінеум” або “Інститут Оссолінських”, чия історія давно стала об’єктом наукового вивчення¹.

Натомість значно менше уваги приділялося історії діяльності видавничої трибуни цього наукового закладу – його часопису, який під різними

¹ M. Gębarowicz, *Zakład narodowy imienia Ossolińskich we Lwowie*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów 1926, 24 s.; A. Fischer, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich: Zarys dziejów*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów 1927, 96 s.; S. Wasylewski, *Pod kopułą lwowskiego Ossolineum: Pamiętnik stypendysty i asystenta Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w latach 1905–1910*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Wrocław 1957, 214 s.

назвами і з деякими перервами видавався у Львові з 1828 до 1869 р. У 1828–1830 рр. він називався “Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich”, у 1831–1834 та 1841 роках – “Czasopismo Naukowe od Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich”, у 1842–1844 та 1847–1848 роках – “Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich”, а протягом 1862–1869 років діяльність періодичного органу Оссолінеуму провадилася під назвою “Biblioteka Ossolińskich” з підтитлом “historii, literaturze, umiejętnościom i rzeczom narodowym poświęcone. Poczet nowy”.

Започаткував цей видавничий проект о. Францішек Сярчинський – перший директор Оссолінеуму, що приступив до своїх обов’язків у листопаді 1827 р. Назагал, головним завданням Ф. Сярчинського, згідно з планами М. Оссолінського, було перетворення ввіреної йому інституції на науковий заклад, в якому проводився б справжній інтелектуальний пошук. У цьому контексті вельми важливим було зорганізувати регулярне функціонування наукової трибуни, якою мав стати часопис, орієнтований на кращі взірці свого часу. Один з перших дослідників творчості Ф. Сярчинського Теофіль Еміль Модельський вважав, що прототипом “Czasopisma naukowego...” був часопис чеського Національного музею, який з’явився у 1827 р. і мав назву “Časopis Společnosti vlasteneckého muzea v Čechách”².

У відповідності до волі фундатора установи часопис мав інформувати читачів про праці вчених, що знаходилися у колекціях закладу, поширюючи “світло науки”³. Але вже від початку Ф. Сярчинський вирішив не обмежуватися тільки цим і звертався до усіх, “чия письменницька, зазвичай невдячна, праця поєднує різноманітні товариства [...] чий смак не зіпсутий, хто зацікавлений пам’яттю про славу предків і мову вітчизни, хто відчуває насолоду в цій справі”, з проханням надавати матеріали для часопису⁴. У намірі редактора було збирати все, що є найкращим і найістотнішим у науковому житті та повідомляти про це, щоби дати уявлення про рівень, на якому перебуває польська наука і культура. Орієнтиром йому слугували кращі взірці тогочасного часописання. Зокрема Ф. Сярчинський цитував французького поета, драматурга і критика Жана Франсуа де ла Арпа, який в наукових часописах вбачав шлях до швидкого поширення наукової інформації.

² T. Modelski, *Ossolineum i czeskie Muzeum Narodowe (Pierwsze związki i zawiązki)*, „Roczn. Zakł. Nar. im. Ossolińskich” 1953, t. 4, s. 200.

³ *Obwieszenie Czasopisma, które Zakład naukowy księgozbioru imienia Ossolińskich wydawać będzie*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” (dalei – CNKPiO) 1828, z. 1, s. 1.

⁴ *Ibid.*, s. 5.

Щодо архітекτονіки майбутнього часопису, то він мав містити наступні рубрики: 1. Дослідження з історії чи літератури польської вітчизни; 2. Давні хроніки, особливо невідомі чи маловідомі, які ще не публікувалися (для використання відомостей з них та збереження пам'яті про них); 3. Дослідження історії краю та загальної історії, пов'язаної з нею; 4. Регіональні статистичні відомості, описи древніх пам'яток, загальні відомості про них та спростування неточної інформації; 5. Відомості про природні багатства регіону, нові наукові відкриття, а також про засоби покращення сільськогосподарської діяльності та ведення домашнього господарства; 6. Зауваги і дослідження мови; 7. Дослідження про літературну майстерність; 7. Актуальну інформація про стан книгозбірні, жертви, біжучі наукові справи суспільства, добродійність, відомості про появу нових книги, стан економіки краю та некрологи⁵.

За задумом Ф. Сярчинського це мав бути часопис наукового характеру, кварталник, обсягом 9–10 друкованих аркушів. Річна передоплата визначалася у розмірі 4 ринських злотих. До слова, місячна передоплата на тодішню варшавську “Gazeta Polska” коштувала 4 злоті (1 ринський), квартална – 12 (3 ринські), а квартална з оплатою поштових послуг для провінції – 20 злотих (5 ринських)⁶.

Але між проектом часопису та його втіленням у життя лежав напружений в інтелектуальному й емоційному сенсах час підготовки матеріалів першого зошита та очікування на рішення органів цензури⁷. Наприкінці березня 1828 р. дозвіл на видання часопису було видано, і Ф. Сярчинський приступив до правки текстів, вилучаючи, згідно вимог цензора, такі поняття як “народ”, “нація”, “вітчизна” “вітчизняний” і намагаючись не згубити сенсу написаного. Ці “вправління у майстерності” не минули марно, оскільки вже наступний зошит часопису, підготовлений Ф. Сярчинським до кінця квітня 1828 р., не викликав у представників влади жодних зауважень⁸.

Тим часом, 28 квітня 1828 р. у друкарні Юзефа Шнайдера було видруковано перший номер „Czasopisma Naukowego Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich”. Для кращого уявлення про теми і проблеми, які

⁵ Ibid., s. 5–7.

⁶ „Gazeta Polska”, № 163, 21 VI 1829.

⁷ A. Kawalec, *Lwowski okres w życiu i działalności naukowej Franciszka Siarczyńskiego. Prace wydawnicze i dzieła historyczne* [w:] *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, t. 2, s. 35–58.

⁸ Ibid., s. 42.

піднімалися на сторінках цього видання і задавали тон усім подальшим виданням Закладу, проаналізуємо його зміст. Перший номер часопису відкривався спогадами про графа Юзефа Максиміліана Оссолінського, зокрема читачів знайомили з біографією та творчим доробком фундатора інституції⁹. А першим дослідженням цього номеру стала праця Ф. Сярчинського про походження назви “слов’яни”. Автор намагався знайти відповідь на питання про те, що дало початок цій назві – поняття “слово” чи “слава”, а також чи слов’яни, словаки, склавини є одним народом. Проаналізувавши назви різних народів, автор дійшов висновку, що усі вони були видозмінами первинної назви “славів”¹⁰. За цим слідувала розвідка про давнє поселення радимичів і в’ятичів, котрі жили над Сяном й були сусідами ляхів і русичів. Ф. Сярчинський, опираючись на інформацію давніх руських літописів, розширив географію наукових пошуків за рахунок аналізу гідронімів¹¹.

З рукописних колекцій Оссолінеуму на сторінках часопису зустрічаємо “Думки Юзефа Максиміліана Оссолінського про Хроніку Накорша Варміша” – середньовічний літопис, писаний на корі, загублений, а потім віднайдений у більш пізніх копіях, який поспішили впнути у свої роботи дослідники XVIII ст. і що його М. Оссолінський вважав фальсифікатом¹². Ще однією працею з колекцій книгозбірні став рукопис князя Адама Чарторийського “Словник польських назв музичних інструментів”¹³.

У порівнянні з цими суто науковими працями більшою атракційністю вирізнялося повідомлення про співвітчизників (особливо галичан), які славилися в світі. Такою, зокрема, була інформація про Войцеха Яксе (Бобовського) (1610–1676), який став відомим під іменем Алі-бей і був “драгоманом” (офіційним перекладачем) паші Магомета IV¹⁴. Уродже-

⁹ S... [F. Siarczyński], *Wspomnienie zasług i dzieł męża wiekopomney pamięci Józefa Maxymiliana Hrabiego z Tenczyna Ossolińskiego, jako dług wdzięczności narodowej*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 9–38.

¹⁰ Fs.S. [F. Siarczyński], *Rozprawa, czyli Sławianie, lub Słowianie zwać się, i mówić właściwie mają*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 39–63.

¹¹ Fs.S. [F. Siarczyński], *Badanie o dawney siedzibie Radymiczanów i Wiatyczanów, nigdyś nad rzeką Sanem w sąsiedztwie Lachów i Rusnów zamieszkałych*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 64–75.

¹² *Zdanie Józefa Maxymiliana Hrabiego Ossolińskiego o kronice Nakorsza Warmisza z rękopismów jego wzięte*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 76–80.

¹³ *Słowniczek wyrazów polskich znaczących narzędzia muzyczne niegdyś w wojskowym pokojowym używaniu będące: z rękopisma Adama Książęcia Czartoryskiego Marszałka polnego C.K. Austrii*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 81–88.

¹⁴ Fs.S. [F. Siarczyński], *Wiadomość o Woyciechu Jaksie z Bobowey (Bobowskiem), czyli Hali-Beiu Terdziumanie Paszy Machometa IV*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 89–103.

нець Львова В. Бобовський потрапив у полон до турків 1628 р. і опинився в Стамбулі. Там навчався, прийняв іслам і прославився своїм перекладом Біблії турецькою мовою, підручником з граматики турецької мови та музичними творами і працями з теорії турецької музики середини ХVІІ ст.

На сторінках першого номеру часопису Оссолінеуму зустрічаємо також анонсовані головним редактором мовні розвідки. Так, у нарисі “Вже час щоб ми без позичань обходилися” Ф. Сярчинський звертав увагу на практику запозичення іншомовних слів у польській мові та можливості заміни їх власними аналогами, чи, якщо і запозиченнями, то зі слов’янських мов”¹⁵. На думку автора, саме це мало би збагатити польську мову.

У розділі, присвяченому історії мистецтва, містилося повідомлення про життя видатного польського живописця ХVІІІ ст. Шимона Чеховіча, який вславився роботами релігійного змісту¹⁶, та розвідка про гравера Миколая Даніеля Ходовецького¹⁷. Показово, що у випадку останнього акцент робився на його польському походженні, адже він жив і працював у Берліні, тому повсюдно вважався не просто німецьким майстром, а ключовою фігурою німецького мистецтва ХVІІІ ст.; талант Ходовецького зробив його найзнаменитішим книжковим художником свого часу, чийми ілюстраціями прикрашали перші європейські літературні альманахи, в яких друкувалися Шиллер, Шекспір, Сервантес.

Перший зошит “Czasopisma Naukowego Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” закривали звіт про стан публічної книгозбірні Оссолінського у Львові в 1828 р., некролог та перелік книг, виданих в Галичині у 1827 р.

Ця схема змістового наповнення часопису повторювалася і в наступних зошитах цього річника, над якими працював Ф. Сярчинський. Другий зошит відкривався дослідженням головного редактора про походження назв “русь” та “русини”. За ним слідувала розвідка про лист Яна Смери до князя Володимира Великого, який було знайдено в монастирі св. Спаса біля Самбора та опрацьовано Кшиштофом Санденом у 1669 р. З рукописів М. Оссолінського було надруковано роботу про те, чи можна особу Пяста зараховувати до польських князів та роздуми на тему про можли-

¹⁵ Fs.S. [F. Sierczyński], *Rozprawa. Już czas abyśmy się bez pożyczki obeszl*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 104–120.

¹⁶ *Wiadomość o życiu znakomitego malarza polskiego Szymona Czechowicza (z wyciątków rękopiśnych Ossolińskiego)*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 121–125.

¹⁷ *O Mikołaiu Danielu Chodowickim, sławnym rytowniku Polaku (z wyciątków rękopiśnych Ossolińskiego)*, CNKPiO 1828, z. 1, s. 126–129.

вий візит до Пяста Кирила і Мефодія. Ф.Сярчинський публікував також свою історію Руських князівств. У цьому зошиті це була перша частина історії Перемишльської землі VIII–XIII ст. У мовній рубриці тривало знайомство зі словником Адама Чарторийського, присвяченого виразам, що були запозичені польською мовою зі східних земель. Пізнавальний характер мали відомості про гігієну в давні часи в слов'янських країнах та розвідка про залишки земляних насипів, знаних в Європі як “вали Траяна” в Галичині і Русі. Що до останньої, то Ф. Сярчинський вважав, що ця інформація з часопису могла би стати поштовхом до дослідження старожитностей, на які є багатим галицький край. Вельми цікавим візерунком впліталася в зміст часопису й публікація Єжи Зихлем відомостей знаного львівського фармацевта та бальнеохіміка Теодора Торосевича з його книги “Фізико-хімічний аналіз сірчаних мінеральних вод Любена в Королівстві Галичина”, опублікованої у Відні 1828 р. А закривали зошит традиційно некролог та повідомлення про дарування на користь бібліотеки Оссолінеуму.

На тлі традиційних для часопису тем і підбору матеріалів вельми цікавим виглядає доволі гострий нарис Ф. Сярчинського про актуальний стан польської літератури у Галичині¹⁸. Йшлося у ньому, радше, про її відсутність та показові у цьому контексті півтора десятки виданих за рік у Львові книг. Ці роздуми, як зазначав автор, були спровоковані розмовою з одним іноземцем – науковцем, що якимось запитав Ф. Сярчинського про стан польської літератури в Галичині – провінції, де мешкало близько 4 мільйонів людей. Ф. Сярчинський, проаналізувавши стан освіти, кількість учбових закладів, бібліотек, газет у Галичині – тобто всього того, що є базою і створює умови для розвитку науки і творчості, прийшов до невтішного висновку про несприятливість місцевого інтелектуального клімату. Логіку своїх роздумів автор виклав у вигляді питань-відповідей про поступ літератури у XIX ст. в Галичині, аналізуючи найбільш розвинуті жанри, чисельність місцевих учених і письменників, кількість книг, що тут друкуються, а також газет, політичних і наукових видань. Не менш важливим Ф. Сярчинському видавалося й питання про відповідність розвитку польської мови в краї рівню і поширенню народної освіти. Попри невтішність висновків, Ф. Сярчинський намагався бути оптимістом, подаючи, зокрема, інформацію про відкриття вищих шкіл, кафедр польської літератури, збільшення кількості середніх шкіл і підви-

¹⁸ Fs.S. [F. Siarczyński], *Rzecz o stanie piśmiennictwa polskiego w Galicyi*, CNKPiO 1828, z. 3, s. 114–136.

щення їхнього рівня, відкриття Наукової бібліотеки ім. Оссолінських, музею Любомирських – тобто всього того, що відбувалося впродовж других двох десятиліть ХІХ ст., як підготовку, що має сприяти залученню більшої кількості молоді до науки. Аналізуючи тематику виданих у Галичині книг, переважно поетичного характеру, Ф. Сярчинський трактував це як передвісник майбутнього розквіту польської літератури, наводячи образ поезії, як ранньої квітки, що віщує розквіт наук.

Визнаючи убогий стан польської літератури в Галичині того часу, автор вважав, що причиною такого стану була також відсутність видавничої інфраструктури: у двох друкарнях Львова у 1827 році надрукували 16 книг польською мовою невеликими накладками, що робило їх дорогими і малодоступними. А два часописи – “Rocznik Drammatyczny” і “Państwowy Lwowski” – закрилися відразу після відкриття. З постійно діючих наприкінці цього десятиліття була урядова і, відповідно, фінансована державою “Gazeta Lwowska” і додаток до неї – тижневик “Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej”. Тоді як у Парижі в той час виходило 179 періодичних видань.

І ще однією перешкодою, що стояла на заваді розвитку польської літератури, на думку Ф.Сярчинського, була байдужість осіб високого походження до рідної мови, яка проявлялася в небажанні матеріально допомагати тим, хто займається творчістю. Щоправда, редактор не був схильний списувати все виключно на зовнішні обставини і наголошував також, що й письменники мали би висвітлювати більш цікаві теми, пропонувати вищий рівень творчості, уникати відвертих запозичень.

Редактором наступного річника й надалі залишався директор Оссолінеуму, який продовжував виступати і як автор більшості публікацій. Його перу, зокрема, належали історичні розвідки – відомості про давній Перемишль, опис міста Самбора та регіону, дослідження про писемні кодекси Червоної Русі, історія Белза та Белзького князівства. Незмінно присутніми на сторінках були й етнографічні та філологічні розвідки і нариси Ф. Сярчинського: про народні литовські пісні, словник маловідомих польських виразів тощо. Пробував себе головний редактор і в іпостасі валеолога, розповідаючи про користь фізичних вправ для здоров'я молоді.

У цьому річнику вельми цікавою і показовою була перша публікація польською мовою вступної статті Івана Могильницького “Про руську мову”, написаної ним до підручника “Грамматика языка словено-руського” (1823 р.), автором перекладу якої з української на польську був поет Людвік Набеляк. Нагадаємо, що І. Могильницький був першим серед західноукраїнських мовознавців, хто обґрунтував положення про самостій-

ність і самотність української мови, чим спростовував поширені у той час уявлення про українську мову як діалект польської чи російської та аргументовано представив її, як одну з реально існуючих східно-слов'янських мов¹⁹.

У цьому ж річнику зустрічаємо й спробу запропонувати читачам рецензування (автор приховував своє ім'я під криптонімом "P.J.S."). Це був розбір книги "Історія столичного королівств Галіції та Лодомерії міста Львова від заснування його аж до теперішніх часів кс. Ігнація Ходиніцького закону Кармелітів", виданої у Львові у 1829 р. коштом Карла Пфаффа, власника однієї з двох тодішніх книжкових крамничок міста²⁰. Вперше також зустрічаємо наукову полеміку з приводу дослідження Ф. Сярчинського про слов'ян. Автор, чиє ім'я теж приховувалося за криптонімом (А.М.), висловлював свої власні міркування з приводу походження цієї назви²¹.

І ще одним повідомлення у цьому річнику, на яке варто звернути увагу, було повідомлення про ідею створення у Львові 1812 р. масонського "Товариства емуляції", яке мало би згуртувати "добрих і освічених громадян" і автором якої був знаний львівський науковець, мінералог Станіслав Дунін Борковський²².

З усталеної колії випав четвертий зошит часопису Оссолінеуму, також повністю підготовлений до друку Ф. Сярчинським. Цей номер розпочинався з некролога, у якому повідомлялося про смерть головного редактора і першого директора Закладу, за тим йшла промова депутата Тадеуша Василевського, виголошена на церемонії його поховання. У зв'язку з цими трагічними подіями номер довелося видавати куратору книгозбірні Генрику Любомирському.

В усьому іншому наповненні цього номера залишалося традиційним. У його змісті зустрічаємо історію теребовлянського князівства та відомості про св. Параскеву П'ятницю авторства Ф. Сярчинського, повідомлення про ліси Галичини викладача статистики Міхала Стюгера, розвідку Ф.К. Захаряевича про початки львівського кафедрального собору латинського обряду та інформацію львівського аптекаря Теодора Торосевича про використання в господарстві вапна.

¹⁹ *Rozprawa o języku ruskim, przez Jana Mogilnickiego*, CNKPiO 1829, z. 3, s. 56–87.

²⁰ *Rozbiór książki: Historya miasta Lwowa*, CNKPiO 1829, z. 1, s. 106–117.

²¹ А.М., *List do wydawcy czasopisma Księgozbioru publicznego imienia Ossolińskich we Lwowie*, CNKPiO 1829, z. 3, s. 117–123.

²² *Pomysł towarzystwa emulacji, ułożony r. 1812, przez Stanisława Hr. Dunina Borkowskiego*, CNKPiO 1829, z. 2, s. 92–98.

Як бачимо, Ф. Сярчинському протягом двох років вдавалося наповнювати видання матеріалами різного рівня науковості і привабливості, працюючи самостійно і залучаючи інших авторів. Ця різноплановість мала сприяти популярності видання. Проте, популярним, а значить таким, який би купували і читали, часопис Оссолінеуму так і не став. І тому одним з найбільших його випробувань стала нерентабельність. Уже після виходу в світ першого річника за 1829 р. надії головного редактора про можливий швидкий успіх проекту розвіялися, оскільки число підписників зі 122 у 1828 р. зменшилося у цьому році до 89.

Ф. Сярчинський звертався до друзів (зокрема до А. Росцішевського) з проханням допомогти у розширенні кола читачів і дуже гостро реагував на зустрічне побажання зробити журнал більш доступним²³. Для Ф. Сярчинського це означало знизити його науковий рівень, а, значить, відступитися від заповіту М. Оссолінського. Одним з варіантів порятунку ситуації було звернення до влади Галичини з проханням про державну підтримку часопису шляхом поширення його, наприклад, у навчальних закладах краю. Але з губернаторської канцелярії відповіли згодою передплатити один річник лише для свого користування²⁴. Спробою порятунку ситуації було й розміщення у тогочасних газетах інформації про зміст номерів часопису та умови його передоплати і отримання, що, однак, не вельми допомогло²⁵.

Головною проблемою низької популярності видання, як зазначав один з дослідників історії Оссолінеуму А. Фішер, було те, що “часопис виявився занадто серйозний з огляду на загальний стан освіти суспільства, яке, насправду, нічого не читало”²⁶. А з висоти уже свого часу А. Фішер взагалі трактував часопис, редагований Ф. Сярчинським, як найкраще польське періодичне видання в тодішній Галичині, особливо цінне нагромадженими в ньому історичними матеріалами.

Після раптової смерті 7 листопада 1829 р. уже літнього Ф. Сярчинського, яка трапилася за робочим столом, тривало дволітнє “безкоролів’я” – час, коли на тлі ротації допоміжних кадрів інституція не мала ані директора, ані охоронця фондів. Новим директором Оссолінеуму у 1831 р. став Костянтин Слотвіньський, який зіткнувся, найперше, з господарськими проблемами, пов’язаними з незадовільним станом будівлі книго-

²³ A. Kawalec, *Lwowski okres w życiu i działalności naukowej Franciszka Starczyńskiego...*, s. 44.

²⁴ Ibid.

²⁵ „Gazeta Polska”, № 163, 21 VI 1829.

²⁶ A. Fischer, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich: Zarys dziejów...*, s. 36.

збірні і вирішення яких поглинало багато ресурсів і часу. Новий директор був надзвичайно енергійною людиною і незабаром його ентузіазм і завзяття проявилися у двох вельми важливих для Оссолінеуму подіях: у 1832 р. було побудовано приміщення для друкарні, а через рік відкрито читальню.

Та не залишалося без уваги й провадження видавничої діяльності: публікування наукових праць з колекцій Оссолінеуму та провадження часопису. Для збереження високого рівня періодичного видання К. Слотвінський нав'язав контакти зі знаними літераторами з краю та за його межами, а також науковими товариствами. Продовжуючи діяльність часопису, головний редактор спершу звернувся до підготовлених ще Ф. Сярчинським матеріалів для третього річника, що планувався на 1830 р.

Рубрикаційна схема видання залишалася незмінною. Тут далі друкувалися джерельні матеріали, переважно епістолярного характеру. Значне місце посідали описи життя європейських королів та королев польського походження. До уваги читачів представлялися повідомлення про видатних представників науки чи культури, переважно XV–XVII ст. у контексті дотичності їхніх життєвих шляхів до Польщі. Таким, наприклад, був нарис про Конрада Цельтиса – видатного німецького гуманіста XV ст., який певний час у 1489 р. вивчав у Краківському університеті у Войцеха Брудзевського математику, астрономію та природничі науки і, водночас, викладав за межами закладу поетику і риторику. Або повідомлення про зв'язки поляків з Еразмом Роттердамським, чи інформація про листування Яна Замойського з французьким письменником Марком Антонієм Мюре з приводу запрошення його викладати у Кракові.

У цьому номері було опубліковано й перший життєпис Ф. Сярчинського та перелік усіх його праць – як друківаних, так і таких, що залишалися в рукописах. А у подальшому продовжувалося публікування його праць: наприклад, у цьому зошиті розпочався друк його розвідки про поширення народної освіти в Європі від Різдва Христового.

І далі особлива увага видавців зосереджувалася на представленні життєписів видатних осіб, що походили з Галичини. Так, М. Закшевському належала розвідка про життя і праці Міхала Боїма – уродженця Львова, місіонера-езуїта, дипломата, мандрівника, вченого, котрий став відомий головним чином своєю діяльністю в Китаї.

На сторінках цього річника зустрічаємо й цікаві з погляду порівняння замальовки про стан книгозбірень Європи (перелік центральних європейських міст з вказуванням кількості там бібліотек та їх наповнення книжками) Павла Йозефа Шафарика, чи історію перших польських газет

М. Закшевського. Поряд з ними бачимо виписки з французької енциклопедії про звичаї Африки, що, вочевидь, було покликано прагненням підвищити привабливість матеріалів видання, але згодом зустрілося з критикою на адресу редакції часопису як таке, що жодним чином не стосується його завдань. Не оминалася й інформація господарсько-технічного характеру: у другому зошиті бачимо опис із детальною схемою верстату для розрізання дерева, що його винайшов Ф. Франковський.

Характерною особливістю цього річника стала поява редакційних коментарів (подекуди розлогих), що мало би сприяти полегшенню сприйняття матеріалів. Правда, з коментуванням траплялися й курйози. Так, публікація уривку рукопису з твору “Лютня” (1661 р.) Анджея Морштина – польського державного діяча, поета та перекладача, що його ім’я було заново відкрите допіру у XIX ст., супроводжувалася детальними, але не дуже точними поясненнями. Тому в наступному річнику часопису було опубліковано більш фахову розвідку, в якій автор ретельно і методично коментував попередні коментарі, спростовуючи помилки і неточності.

Упродовж 1831–1834 рр. часопис Оссолінеуму вже вповні редагувався К. Слотвінським, який, відповідно до настанов фундатора, намагався зосередити довкола закладу та його часопису польський інтелектуальний рух. Першим кроком для досягнення мети стало розширення кола авторів часопису. У цих річниках зустрічаємо дописи самого К. Слотвінського (використовував також криптонім K.S.), А. Бельовського, М. Закшевського, М. Попеля, К. Василевського, М. Стюгера, К. Качковського, Я. Подолецького, В. Поля, Л. Семінського, А. Батовського. У цих річниках вперше з’являється іменний покажчик, а також частіше друкуються рецензії.

У 1832 р. К. Слотвінський виступив з ініціативою створити товариство на зразок “Maticy Czeskiej” – організації під назвою “Matka Galicjiska”, яка би акумулювала кошти на підтримку національної розважальної, наукової та навчальної літератури. У другому зошиті часопису за цей рік головний редактор опублікував проект діяльності чеської організації і розпочав процедуру отримання дозволу на відкриття наукового товариства²⁷. Проте, до організації польського товариства під назвою “Macierz Polska” із завданнями видання дешевих книг задля поширення освіти серед простого народу в Галичині дійде справа допіру у 1882 р.

І ще однією гострою темою, яку підносив на сторінках часопису К. Слотвінський, стало питання змістового наповнення часопису, а точ-

²⁷ K. Słotwiński, *O poparciu piśmiennictwa krajowego*, CNKPiO 1832, z. 2, s. 1–12.

ніше його сприйняття. Все розпочалося з того, що у 6-му номері газети “Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej” за 1832 р. було надруковано лист львівського обивателя пана Матея Собол[.....], який виклав свої зауваження щодо видання Закладу. На ці зауваження К. Слотвінський у доволі гострій, властивій йому манері, відповів автору, припускаючи, що твердження останнього є результатом не досвіду, а літньої спеки: “Біда, що не за часописи, а за читачів треба уболівати”. Дивувало редактора те, що пан Матей не числився в списку тих, хто отримував часопис, але звідкись мав несхвальну думку про його зміст та сумнівався у його моральній користі. На зауваження про те, що Галичина відставала від Європи за кількістю і якістю наукових часописів, К. Слотвінський не полінувався навести інформацію про актуальний стан наукового часописання в країнах Заходу, що відобразилося у таблиці переліку історичних журналів. Цей перелік зайняв аж 4 сторінки, а Оссолінеум з усього цього різноманіття міг дозволити собі купувати лише кілька видань. Ну і звичайно ж питання про зацікавлених наукою читачів, ситуація з чим була вельми сумною, оскільки наприкінці 1831 р. протягом двох місяців часопис отримав заявку тільки від одного підписника – Олександра Батовського²⁸. Зрештою, публікуючи у 4-му зошиті 1832 р. список підписників, яких назбиралося аж 26 осіб, бачимо під ним допис від редакції: “Двадцять шість на більш ніж чотири мільйони мешканців Галичини!”²⁹.

У новий 1833 р. редакція часопису вступала з наміром зрушити ситуацію з мертвого місця. Планувалося зробити часопис місячником (правда було видано 8 зошитів), який мав продовжувати публікувати роботи Оссолінського та праці з його колекції, дослідження Ф. Сярчинського, переклади з іноземних часописів, закордонні відомості про події у розділеній Польщі, відомості з Галичини, поезію, описи місцевих старожитностей, наукову кореспонденцію, сучасну історію, звіти про діяльність Закладу. Окрім цього, у 1833 р. як додаток до часопису продовжувалась публікація “Катехизму підданих Галичини. Про їхні права та повинності з погляду уряду, двору і самих себе” К. Слотвінського, написаного у вигляді запитань та відповідей. І ще було вирішено зменшити ціну видання, щоби зробити його більш доступним.

Виступаючи зі звітом про діяльність Оссолінеуму у 1833 р., К. Слотвінський говорив, що “невідомо, чи вдалося задовольнити читачів, але

²⁸ K. Slotwiński, *Do Pana Macieja. O czasopiśmie naukowym Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich*, CNKPiO 1832, z. 1, s. 13–41.

²⁹ K.S. [K. Slotwiński], *Spis przedplacicieli 1831 r. a 1832 r.*, CNKPiO 1832, z. 4, s. 137–139.

в одному із закордонних часописів відзначалося (без уточнення назви), що наше видання є найважливішим науковим часописом, яке в даний час з'являється польською мовою³⁰.

У директора Оссолінеуму і головного редактора його видання К. Словтвіньського було ще одне важливе амплуа. Оскільки його діяльність у закладі розпочалася одразу ж після подій постанови 1830–1831 рр., одним зі своїх обов'язків він убачав у створенні і поширенні патріотичної літератури, що в умовах Австрійської імперії могла існувати тільки нелегально. Це були заборонені часописи, брошури, патріотичні відозви та пісні. Оскільки політична ситуація в імперії була доволі напруженою, то такі прояви патріотичної діяльності, які і в спокійніші часи не заохочувалися, трактувалися владою взагалі як загрозові. Усе це кидало підозру на діяльність директора Оссолінеуму та й усього закладу. Претензії були навіть до назви інституції, в якій було присутнє слово “народний”, а не науковий. Невдоволення губернатора викликало й те, що директор на початку 1833 р. звернувся безпосередньо до губернатора підросійського Поділля з проханням приймати на поштових станціях цих теренів замовлення на підписку на часопис Оссолінеуму³¹.

Зрештою, наслідком стало те, що 17 червня 1834 р. друкарню та читальню Оссолінеуму було закрито, а директора арештовано і у 1837 р. засуджено до тривалого ув'язнення у австрійській фортеці Куфштайн в Тиролі. Спеціальним розпорядженням було вилучено усю друковану на той час продукцію. Найкращою ілюстрацією масштабів втрат від цієї акції є показники: до арешту директора Заклад видав власним коштом і, частково, у власній друкарні 130 найменувань книг та 2 часописи (загальним обсягом 1031 видавничі аркуші), більше половини яких мали патріотичний зміст. Нагадаємо, що ще у 1828 р. вся кількість друкованої в столиці Галичини літератури складала шістнадцять позицій, а у 1829 р. було надруковано аж тринадцять книг³².

Після арешту директора протягом тривалого часу невизначеності наукова інституція залишалася під опікою лише кількох працівників. Тільки у 1839 р. куратор Х. Любомирський представив нового директора – Адама Клодзінського та охоронця фондів – Яна Шляхтовського. Бібліотека залишалася невпорядкованою, друкарня була опечатана, а читальня закрита. Як і в 1831 р., перше чим зайнявся новопризначений директор, був ремонт занедбаних приміщень та впорядкування господарських питань.

³⁰ *Ogłoszenie czasopisma naukowego na rok 1834*, CNKPiO 1833, z. 8, s. 114–115.

³¹ A. Fischer, *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich...*, s. 37.

³² *Wyszłe dzieła drukowane w roku 1829 we Lwowie*, CNKPiO 1829, z. 4, s. 148–149.

У 1841 р., після семилітньої перерви, А. Клодзінський отримав дозвіл на відновлення діяльності часопису. До арешту попередній редактор К. Слотвінський встиг видати перший, та, частково, другий і третій зошити 1834 р. Відсутні сторінки цих двох зошитів та четвертий зошит видавав уже А. Клодзінський зі збережених матеріалів. Це були: закінчення “Історії молодості Сигізмунда І” (з рукописів Оссолінського), опискам’янілостей знайдених на землях Перемишльських (Т. Дзедушицький) та зауваження про польські переклади “Слова про Ігорів похід” (К. Слотвінський). І цим видавці часопису з дещо видозміненою назвою „Czasopismo Naukowe od Zakładu Narodowego im. Ossolińskich wydawane” виконали зобов’язання перед передплатниками 1834 р.

Видання 1842 р. називалося уже “Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich. Pismo poświęcone dziejom, bibliografii, rozprawom i wiadomościom naukowym”. У “Вступі до нового часопису” головний редактор обережно висловлювався про невідповідність ідеї Оссолінського тому, що представлялося на сторінках попередніх видань, оскільки перший редактор Ф. Сярчинський робив особливий наголос на питаннях історії, що не надто похвалявало часопис, а другий редактор К. Слотвінський представляв хоча і ширший спектр матеріалів, але деякі з них не мали жодного відношення до національної культури і також були надто зосереджені на минулому. На думку А. Клодзінського, обидві редакції навіть не намагалися йти в ногу з часом та не виконували основного постулату М. Оссолінського про потребу поширювати відомості про його наукові колекції. А це було особливо важливим, оскільки мало заохочувати читачів ближче знайомитися з ними, розуміти їхню значущість³³.

Нова програма підштовхнула редакцію до розробки наступної рубрикаційної схеми видання, що тепер мало містити: 1. Історичну інформацію з рукописів М. Оссолінського; 2. Мало знані наукові праці (Оссолінського, Сярчинського та ін.); 3. Відомості про заклад та його колекції; 4. Польськомовні наукові дослідження різноманітного спрямування; 5. Літературні розмаїтості: відомості про наукові заклади, вчених та їхні дослідження, рецензії. У планах було видавати по 8 зошитів на рік обсягом не менше 10 друкованих аркушів, хоча реально у 1842–1843 рр. змогли видавати по 4 зошити. Вартість річної підписки стала ще доступнішою – 5 ринських злотих за річний комплект без урахувань поштових оплат.

³³ А.К. [А. Клодзінський], *Wstęp do nowego czasopisma naukowego*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” (далі – BNZiO) 1842, т. 1, с. 3–12.

І, у порівнянні з 1830-ми роками значно зросла кількість читачів видання – у 1842 р. редакція надрукувала список зі 125 імен тих, хто підписався на цей річник часопису.

Уже в першому зошиті видання 1842 р. бачимо уривок з “Ролопеутыhii”, присвячений пануванню Сигізмунда І (з рукописів А. Любенецького), “Готфрід Ленгніх” (з рукописів М. Оссолінського), “Відомості про вірмен у Польщі” (автор – Х.З.), “Початки історії Польщі” А. Бельовського, “Дослідження про польську мову та її граматику” Я.Н. Дешкевича. А у рубриці “Літературні розмаїтості” подавалася інформація про колекцію мінералів Оссолінеуму, новини від А. Бельовського про актуальні події на польських землях та некролог С. Яшовського³⁴.

На думку головного редактора, яку він висловив за підсумками річної діяльності оновленого часопису, “зміна титулу і духу часопису була прихильно прийнята. Читачі добре сприйняли ці зміни. А один з найвідоміших сучасних письменників Ю. Крашевський не лише похвалив нашу ініціативу а й побажав успіхів”³⁵.

Задля подальшого розвитку планувалося розширити кількість співпрацівників редакції, до якої окрім А. Клодзінського увійшли А. Бельовський і Я.Н. Дешкевич. На той час з редакцією тісно співпрацювали також Ф.К. Захаріяевич та А. Батовський. У подальшому до них долучилися К. Стадницький, В. Поль, М. Дзедушицький, І. Вагилевич, Ю. Шляхтовський, К. Ключицький, С. Пшилецький.

Однак, зусилля головного редактора не зробили часопис популярнішим, і коло його читачів далі не розширювалося. В інформації про діяльність закладу за 1845 р. у контексті виголошення подяк усім, хто долучався до створення часопису (більше десятка осіб) непропорційно малою виглядає кількість його читачів – 50 осіб. Це змушувало редакцію утримувати часопис власним коштом, що виливалося в порядну суму – майже тисячу злотих ринських³⁶.

А. Клодзінський був змушений вдатися до радикальних заходів і зробив паузу у виданні часопису. У 1846 р. він запропонував посаду головного редактора В. Полю, який тривалий час був кандидатом на місце в керівництві Закладу. Останній поставив умову – поволі вступати в права, знайомлячись з внутрішніми механізмами функціонування реда-

³⁴ *Spis rzeczy w tomie pierwszym zawartych*, BNZiO 1842, t. 1, s. 233.

³⁵ *Zdanie sprawy z czynności Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1842) przez A. Kłodzińskiego*, BNZiO 1843, t. 1, s. 165–166.

³⁶ *Sprawozdanie z czynności Dyrekcji Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1845) przez A. Kłodzińskiego*, BNZiO 1844, t. 12, s. 214–215.

кції. Зійшлися на компромісному рішенні, і В. Поль очолив редакцію та керував виданням часопису у 1847–1848 рр.

Знову відбулося оновлення змісту часопису, який з квартальника мав стати місячником з обсягом до 7 друкованих аркушів та вартістю 10 ринських злотих за річний комплект. Було вирішено, що не варто зосереджуватися виключно на науковій тематиці, а запровадити й белетристику, новинки літератури й мистецтва, тобто, розповідати про резонансні теми, котрі цікавили суспільство і мали висвітлюватися якомога оперативніше та доступніше. Подавали цю ідею автори часопису так: “Приводом зберігати наш часопис в тісних наукових рамках було сподівання, що з’являться видання белетристичного характеру [...] Але коли ця наша надія не справдилася, Науковий Заклад імені Оссолінських відчуває обов’язок зайняти цю нішу”³⁷.

У відповідності до цього зміст часопису у першому томі за 1847 р. розподілявся за наступними рубриками: історія і краєзнавство (“Загальний погляд на всю історію Польщі” К. Шайнохи, “Сини Гедеміна” К. Стадницького, “Звичаї давніх слов’ян” К. Шайнохи), історія літератури і бібліографія (“Про Трога Помпея” А. Бельовського, “Історико-літературний нарис про Петра Скаргу” В. Мацейовського, “Огляд літератури попереднього року”, “Дослідження економічного товариства у Львові”, “Дослідження про тиф” доктора Малча), мова (“Спостереження про польську мову” А. Клодзінського, “Польська мова та її вживання в Галичині” С. Пілата), природничі науки (“Природничий музей у Львові” В. Поля, “Вступ до органічної хімії і геології” у Львівському університеті), література (драма “Єжи Любомирський” К. Шайнохи, “Сім листів” І. Красіцького, “Поезія Яна Шиманського”, “Повість про життя поета Д. Магнушевського”), мистецтво (“Про польський театр у Львові” авторства J.D., “Про краєвиди Галичини” видані Стечинським, “Гловацький художник у Кракові”, музика Коморовського до пісень подгалянських), критика (огляд праці “Історико-статистичний опис Познанського князівства”, огляд праці “Листи про Швецію” Є. Тишкевича)³⁸.

Звітуючи про діяльність Оссолінеуму у 1848 р., А. Клодзінський наголошував, що для часопису цей рік мав стати найкращою епохою. Те, що публіка ласкаво прийняла його у 1847 р., обіцяло достатню кількість передплатників, кошти яких мали покрити значні витрати на друк і оплату працівникам. Подорожі редактора В. Поля та кустоша Я. Шляхтовського

³⁷ *Obwieszczenie redakcji*, BNZiO 1847, t. 1, z. 1, s. 3.

³⁸ *Spis przedmiotów w pierwszym tomie zawartych*, BNZiO 1847, t. 1, z. 6, s. 671–672.

польськими землями та за їх межі задля розширення літературних зв'язків видання дозволило розраховувати на значну допомогу вчених з інших земель та спричинити до поширення часопису поза Галичиною, а збільшення кількості фахових співпрацівників мало забезпечити редакцію якісними і різноплановими матеріалами. Зрештою, полегшувало працю й відновлення 1847 р. діяльності власної друкарні. Словом, все сприяло розвитку часопису, але різкі політичні зміни в державі під час Весни Народів зупинили цей процес поступу. Наприкінці 1848 р. редактор бідкався, що “інтерес до політики витіснив усі інші інтереси”³⁹. Часопис, позбавлений співпрацівників, які також кинулися у вир політичної боротьби, став менш цікавий для читачів і вже не міг утримувати рівень наукового видання. Це змусило очільників Оссолінеуму прийняти рішення про припинення діяльності “Biblioteki...”, щоб, як зауважував А. Клодзіньський, “не вислуховувати звинувачень в тому, що не вміють відчутти важливості цієї хвилини”⁴⁰. Позбавлене опіки меценатів, видання потрібно було би фінансувати з фондів Закладу, які не були безмежними. Накладалася й ще одна “технічна” проблема – із запровадженням 1848 р. у школах польської мови виникла величезна потреба нових підручників, які першочергово друкувалися в друкарні Оссолінеуму. З огляду на усі події, 4-й зошит першого тому часопису за 1848 р. вийшов зі значним запізненням і став останнім на цьому етапі діяльності Оссолінеуму. На стала тривала пауза в його виданні.

У 1862 р. зміна політичних умов та покращення фінансового становища організації дали можливість відновити власне періодичне видання, редактором якого став Август Бельовський, що протягом 1850–1876 років очолював Заклад. Як зазначав Т. Купчинський, один з перших біографів Бельовського, “на Заклад він дивився не лише як на інституцію, призначену для нагромадження, упорядкування та доступу до колекцій, а як на вогнище літературно-наукової та видавничої праці”⁴¹.

Вдалих у фінансовому плані для Оссолінеуму початок 1860-х років дозволив очільникам відновити діяльність періодичного наукового часопису під іменем “Biblioteka Ossolińskich. Pismo historyi, literaturze, umiejętnościom i rzeczom narodowym poświęcone. Poczet nowy”. Редагований А. Бельовським часопис від самого початку був орієнтований на де-

³⁹ *Zdanie sprawy z czynności Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1848) przez A. Kłodzińskiego*, BNZiO 1848, t. 1, z. 4, s. 504–506.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Т. Купczyński, *August Bielowski (1806–1876)* [w:] *Wiek XIX: sto lat myśli polskiej: życiorysy, streszczenia, wyjątki*, Geberthner i Wolff, Warszawa 1913, t. VIII, s. 485.

що вищий рівень сприйняття. З цього приводу говорилося: “Ми би хотіли не лише оголошувати твори наших предків, що зберігаються в рукописах, але й публікувати сучасні авторитетні дослідження з питань науки і мистецтва, критичні огляди відомих праць і погляди на сучасний стан літератури. Ми не збираємося сягати сфер ні політичної журналістики, ні так званої белетристики”⁴².

Більш детально про історіографічну мотивацію створення видання головний редактор писав у вступі до розділу історії першого числа часопису: “Докладне знання про свій край, його історію та сучасність [...] а також усвідомлення народом себе – роз’яснити чи до вищої степені підняти – буде займати нашу увагу та становитиме предмет часопису Закладу, який від перших років свого існування надавав перевагу історії вітчизни та місцевим пам’яткам”⁴³.

Але вже через рік у виступі заступника куратора Закладу М. Дзедушицького читаємо: “Не може бути річчю байдужою для видавців періодичного часопису кількість читачів, бо від цього залежить поширення його впливу. Тим більше там в краю, де немає власне наукових видань, новостворений часопис мусить розширюватися і охоплювати твори не лише літературні, а навіть і більш-менш белетристичні”⁴⁴. Анонсований значно вищий, більш професійний рівень видання, якого намагався сягнути редакційний колектив на чолі з А. Бельовським, галицька спільнота високо оцінювати (купуючи його) не поспішала.

Дві третини змісту першого тому часопису (таке співвідношення залишалось і надалі) займали питання історії, які висвітлювалися у дослідженнях: “Королівство Галичини” та “Ян Станіслав Яблоновський” А. Бельовського, “Архів монахів” К. Годабського та огляді А. Бельовським праці В. Ільницького та І. Шараневича “Стародавні галицькі города”.

У рубриці “Література” в першому номері часопису зустрічаємо дослідження А. Малецького про подорож Ю. Словацького до Італії та Святої землі, два вірша Т. Ленартовича та уривок з поезії Богдана Залеського. Рубрика “Здібності” містила нарис Ю. Супіньського під назвою “Ставлення людини до землі в соціальній економіці”, “Методику дослідження і здобутки сучасної фізики” В. Урбанського. А у розділі “Критика” було опубліковано огляди: праці Ю. Супіньського про польську школу соціа-

⁴² *Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem 17 dnia października 1861 r. M. Dzieduszyckiego*, „Biblioteka Ossolińskich” (далі – В), 1862, т. 1, с. 398–399.

⁴³ A. Bielowski, *Królestwo Galicyi*, ВО 1862, т. 1, с. 1.

⁴⁴ *Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem dnia 13 października 1862 r. kuratora M. Dzieduszyckiego*, ВО 1863, т. 2, с. 439.

льної економіки (здійснив К. Відман) та польськокомовного перекладу “Саги про Фритьофа” Тегнера (здійснив С. Пілят). Традиційно завершували том рубриками “Хроніка Закладу” та “Звіт про діяльність Закладу”⁴⁵.

У подальших номерах часопису зустрічаємо праці з історії: “Ієронім і Ельжбета Радзейовські” (К. Шайноха); “Щоденник Ю. Понятовського” (у перекладі з французької та коментарями К. Годабського); “3 листів Ц. Годабського про облогу Мантуї у 1799 р.” (упорядник К. Годабський); “Церковні справи на Русі в часи Казимира Великого” (І. Шараневич), “Львівська земля за польських часів у XIV і XV ст.”, “Ольгердовичі” (А. Стадницький); “Галицько-Волинське князівство”, “Іван Мазепа та його листи”, “Генеалогія польських князів 880–1195” (А. Бельовський); “Відомості про Польщу з щоденника маркіза де Помпон” (А. Мосбах), “Князь Адріан Пікарський і його щоденник” (Б. Каліцький); “Ян Климент Браніцький – вступ до історії XVIII ст.” (Л. Набеляк); “Кілька слів про Костюшка” (Л. Семеньського); “Про галицько-руські монети” (Я. Ступницький); “Щоденник розгрому татар Я. Собеським 1672 р.”; “Польська дипломатика у 1527 р.” (К. Ліске).

У рубриці “Література” було представлено: поезії К. Балінського та спогади про нього, поезії Я. Гротковського, В. Поля, С.Трембельського, не публіковані вірші В. Потоцького, переклади іноземних поетів (Я. Гротковський), уривки з “Одіссеї” Гомера (у перекладі Л. Семеньського), уривки з поеми “Богородиця” С. Гошинського, уривки з драми “Привід” (В. Поля). Містилися також літературознавчі огляди: “Дослідження з літератури XVII ст.” (Л. Набеляк), “Студії естетичні” (С. Пілят), “Кадмія – вступ до грецької історії” (А.Пайгерт), “Нарис про А.Ф. Моджевського” та “Вступ до історії грецької драми” (А. Малецький), “Спогади про А.Е. Козьмяна” (Л. Семеньський), “Життя та творчість К. Сенкевича” (К. Годабський).

Рубрика “Суспільна економіка” з’явилася у цей період лише один раз і містила працю “Національний економічний банк” (Ю. Супінський). А надалі роботи з економіки розташовувалися в рубриці “Здібності” поряд з повідомленнями про наукові досягнення природничих і точних наук. Тут продовжувалася публікація нарису В. Урбанського про сучасну фізику, зустрічаємо також його праці “Про самородство”, “Природа і віддаленість сонця”, “Фундаментальні закони природи”. Я.К. Стешковському належали розповіді “Видатні відкриття систем планет останнього двадцятиліття” та “Відомості про винайдення і удосконалення телескопу”. Зустрічаємо також

⁴⁵ *Spis przedmiotów...*, ВО 1862, т. 1, с. 1–2.

роботи: “Лекція про потребу викладання економічної географії” (В. Польш), “Про душу людини і душу тварини” (А. Урбанський), “Кілька зауважень про соціальну економіку” та “Об’єднання і спілки” (Ю. Супіньський), “Філологічні студії про назви слов’янських рік” (Б. Тжасковський), “Про ціну в “Польській школі соціальної економіки” (Р. Шиманський).

Протягом семи років видання “Biblioteka Ossolińskich” редагував А. Бельовський, доки суспільна байдужість не змусила його завершити цей проєкт. Часопис такого типу виявився дуже дорогим: згідно зі звітом про діяльність у 1867 р. – коли сталася чергова перерва у виданні часопису, вартість його 10-го тому становила третину наукових видатків усієї бібліотеки (це були витрати на поповнення колекцій і забезпечення діяльності бібліотеки та провадження часопису)⁴⁶. А кількість підписників і надалі залишалася малою, про що свідчили 314 ринських злотих, виручених від продажу попереднього тому (на той час вартість одного тому становила 3 ринські злоти)⁴⁷.

Назагал ситуацію з [не]затребуваністю такого типу видань добре передано в словах самого редактора, присвячених темі важливості освіти, особливо її вищого рівня: “Наша інтелігенція не така численна та всебічно освічена, щоби могли рівнятися з французькою чи німецькою. Лише літератори мають у нас багато працюючих і вправних представників, що знаходять достатню кількість читачів. Серед вузьких спеціальностей, фундаментальних наук, навіть тих, що тісно пов’язані з покращеннями матеріального побуту, бракує і тих, хто пише, і тих, що читають. А інколи від листів віє навіть якоюсь відразою і погордою у ставленні до вузькоспеціальних знань”⁴⁸. Проведення “Biblioteki Ossolińskich” припинилося, і 12-й том за 1869 р. став останнім у цьому періоді. Але, попри недооцінку читачами, часопис під керівництвом А. Бельовського був одним з найповажніших і найкращих тогочасних польських часописів⁴⁹. Свідченням цього були хоча б вельми прихильні рецензії відомого історика К. Ліске на 10 та 11-й томи видання, опубліковані ним у “Dziennik Literacki”⁵⁰.

⁴⁶ *Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem dnia 12 października 1867 roku M. Dzieduszyckiego*, BO 1868, t. 10, s. 432.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 431.

⁴⁸ *Przemówienie A. Bielowskiego na posiedzeniu 12 października 1868 roku*, BO 1868, t. 11, s. 358.

⁴⁹ Т. Купczyński, *August Bielowski (1806–1876)*..., s. 485.

⁵⁰ Poznańczyk [X. Liske], [rec.:] *Biblioteka Ossolińskich, t. X i XI*, „Dziennik Literacki” 1869, № 6, s. 98–99.

Від початку створення Національна бібліотека імені Оссолінських у Львові планувалася як науковий заклад, в якому здійснюється реальний інтелектуальний пошук. У цьому контексті важлива роль відводилася діяльності власної наукової трибуни – часопису, який, орієнтуючись на кращі взірці того часу, мав поширювати наукові знання. Діяльність такого видання вдалося зорганізувати першому директору Закладу Ф. Сярчинському у 1828 р., і від того часу під різними назвами і з перервами різної тривалості, часопис видавався до кінця 60-х років XIX ст. Вивчення історії функціонування та особливості змістового наповнення видання дозволяє виокремити чотири етапи його діяльності, що відповідали як дослідницьким зацікавленням їхніх творців, так і відображали суспільні реалії часу. З'ясування цілей, які ставили перед собою редактори і того, як громада сприймала їхні зусилля, дозволяє сформулювати уявлення про загальний стан культури публічної наукової комунікації у Львові, що тільки розпочинала формуватися.

Bibliografia

- A.M., *List do wydawcy czasopisma Księgozbioru publicznego imienia Ossolińskich we Lwowie*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1829, z. 3, s. 117–123.
- Bielowski A., *Królestwo Galicyi*, „Biblioteka Ossolińskich” 1862, t. 1, s. 1.
- Fischer A., *Zakład Narodowy imienia Ossolińskich: zarys dziejów*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów 1927, 96 s.
- Fs.S. [F. Siarczyński], *Badanie o dawnej siedzibie Radymczanów i Wiatyczanów, nigdyś nad rzeką Sanem w sąsiedztwie Lachów i Rusnów zamieszkałych*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 64–75.
- „Gazeta Polska”, № 163, 21 VI 1829.
- Gębarowicz M., *Zakład narodowy imienia Ossolińskich we Lwowie*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów 1926, 24 s.
- K.A. [A. Kłodziński], *Wstęp do nowego czasopisma naukowego*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” 1842, t. 1, s. 3–12.
- Kawalec A., *Lwowski okres w życiu i działalności naukowej Franciszka Siarczyńskiego. Prace wydawnicze i dzieła historyczne* [w:] *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.*, t. 2, red. J. Maternicki, L. Zaszkiłniak, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004, s. 35–58.
- Kupczyński T., *August Bielowski (1806–1876)* [w:] *Wiek XIX: sto lat myśli polskiej: życiorysy, streszczenia, wyjątki*, t. VIII, Geberthner i Wolff, Warszawa 1913, s. 481–488.
- Modelski T., *Ossolineum i czeskie Muzeum Narodowe (Pierwsze związki i związki)*, „Roczn. Zakł. Nar. im. Ossolińskich” 1953, t. 4, 200 s.
- Obwieszczenie redakcji*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” 1847, t. 1, z. 1, s. 3.

- Obwieszenie Czasopisma, które Zakład naukowy księgozbioru imienia Ossolińskich wydawać będzie*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 1.
- Ogłoszenie czasopisma naukowego na rok 1834* „Czasopismo Naukowego Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1833, z. 8, s. 114–115.
- O Mikołaiu Danielu Chodowickim, sławnym rytowniku Polaku (z wyjątków rękopiśnych Ossolińskiego)* „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 126–129.
- Pomysł towarzystwa emulacyi, ułożony r. 1812, przez Stanisława Hr. Dunina Borkowskiego*, „Czasopismo Naukowego Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1829, z. 2, s. 92–98.
- Poznańczyk (X. Liske), [rec.:] *Biblioteka Ossolińskich, t. X i XI*, „Dziennik Literacki” 1869, № 6, s. 98–99.
- Przemówienie A. Bielowskiego na posiedzeniu 12 października 1868 roku*, „Biblioteka Ossolińskich” 1868, t. 11, s. 358.
- Rozbiór książki: Historia miasta Lwowa*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1829, z. 1, s. 106–117.
- Rozprawa o języku ruskim, przez Jana Mogilnickiego*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1829, z. 3, s. 56–87.
- S... [F. Siarczyński], *Wspomnienie zasług i dzieł męża wiekopomnej pamięci Józefa Maxymiliana Hrabiego z Tenczyna Ossolińskiego, jako dług wdzięczności narodowej*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 9–38.
- S.Fs. [F. Siarczyński] *Wiadomość o Woyciechu Jaksie z Bobowey (Bobowskim), czyli Hali-Beiu Terdziumanie Paszy Machometa IV*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 89–103.
- S.Fs. [F. Siarczyński], *Rozprawa, czyli Sławianie, lub Słowianie zwać się, i mówić właściwie mają*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 39–63.
- S.Fs. [F. Siarczyński], *Rozprawa. Już czas abyśmy się bez pożyczki obeszl*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 104–120.
- S.Fs. [F. Siarczyński], *Rzecz o stanie piśmiennictwa polskiego w Galicyi*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 3, s. 114–136.
- S.K. [K. Słotwiński], *Spis przedplacicieli 1831 r. a 1832 r.*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1832, z. 4, s. 137–139.
- Słotwiński K., *Do Pana Macieja. O czasopiśmie naukowem Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1832, z. 1, s. 13–41.
- Słotwiński K., *O poparciu piśmiennictwa krajowego*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1832, z. 2, s. 1–12.
- Słowniczek wyrazów polskich znaczących narzędzia muzyczne niegdyś w wojskowym pokoio-
wym używaniu będące; z rękopisma Adama Książęcia Czartoryskiego Marszałka polnego
C.K. Austrii*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 81–88.
- Spis przedmiotów w pierwszym tomie zawartych*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” 1847, t. 1, z. 6, s. 671–672.
- Spis rzeczy w tomie pierwszym zawartych*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” 1842, t. 1, s. 233.

- Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem 17 dnia października 1861 r. M. Dzieduszyckiego*, „Biblioteka Ossolińskich” 1862, t. 1, s. 398–399.
- Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem dnia 13 października 1862 r. kuratora M. Dzieduszyckiego*, „Biblioteka Ossolińskich” 1863, t. 2, s. 439.
- Sprawozdanie z czynności zakładu na posiedzeniu publicznem dnia 12 października 1867 roku M. Dzieduszyckiego*, „Biblioteka Ossolińskich” 1868, t. 10, s. 432.
- Sprawozdanie z czynności Dyrekcyi Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1845) przez A. Kłodzińskiego*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” 1844, t. 12, s. 214–215.
- Wasyłewski S., *Pod kopułą lwowskiego Ossolineum: Pamiętnik stypendysty i asystenta Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w latach 1905–1910*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Wrocław 1957, 214 s.
- Wiadomość o życiu znakomitego malarza polskiego Szymona Czechowicza (z wyciątków rękopiśnych Ossolińskiego)*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 121–125.
- Wyszłe dzieła drukowane w roku 1829 we Lwowie, „Czasopismo Naukowego Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1829, z. 4, s. 148–149.
- Zdanie Józefa Maksymiliana Hrabiego Ossolińskiego o kronice Nakorsza Warmisza z rękopismów jego wycięte*, „Czasopism Naukowy Księgozbioru Publicznego imienia Ossolińskich” 1828, z. 1, s. 76–80.
- Zdanie sprawy z czynności Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1842) przez A. Kłodzińskiego*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” 1843, t. 1, s. 165–166.
- Zdanie sprawy z czynności Zakładu Naukowego imienia Ossolińskich (12 października 1848) przez A. Kłodzińskiego*, „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” 1848, t. 1, z. 4, s. 504–506.

The Ossolineum journal in Lviv in 19th century

Summary

This article presents the publishing activity of the Ossolineum in Lviv – a journal which under various names and with breaks was issued from 1828 to 1869: from 1828 to 1830 as „Czasopism naukowy Księgozbioru publicznego imienia Ossolińskich” (Scientific journal of public book collection named by the Ossoliński family), from 1831 to 1834 and also in 1841 as „Czasopismo Naukowe od Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich” (Scientific Journal from the Ossolineum), from 1832 to 1844 and from 1847 to 1848 „Biblioteka Naukowego Zakładu imienia Ossolińskich” Library of the Scientific Ossolineum), and in years 1862–1869 under the name „Biblioteka Ossolińskich” (The Ossoliński Library). The common aim of the activity of the above-mentioned journal was popularization of science and culture in Polish society on the annexed territories.

Key words: scientific journal, scientific information, public communication, the Ossolineum, Lviv, 19th century